

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

*Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
м. Київ, МАУП, 27 жовтня 2006 р.*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2008

ББК 63.3(4УКР)я43
С76

Відповідальний редактор *В. М. Чирков*
(видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”)

Становлення і розвиток української державності: Матеріали Всеукр.
С76 наук.-практ. конф., Київ, МАУП, 27 жовт. 2006 р. — К.: ДП «Вид. дім
«Персонал», 2008. — 408 с.: іл. — Бібліогр. в кінці статей.

ISBN 978-966-608-972-7

У пропонованому збірнику подано статті учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становленню України як держави. Розглядається формування державності в Україні у різні періоди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і суспільства.

ББК 63.3(4УКР)я43

ISBN 978-966-608-972-7

© Міжрегіональна Академія управління
персоналом (МАУП), 2008
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008

ЗМІСТ

Щокін Г. В. <i>Вітальне слово</i>	6	Утвенко В. В. <i>Фіскальна політика Гетьманату за правління Кирила Розумовського</i>	73
Головатий М. Ф. <i>Етнічна ідентифікація українства: чому вона потрібна</i>	7	Омельчук В. В. <i>Механізм інтеграції національних меншин та їх особливості</i>	79
Яременко В. В. <i>Розмисел з примруженим оком про українську державну залежну незалежність або незалежну залежність</i>	15	Вознюк П. Ф. <i>Іноземний геополітичний лобізм в Україні</i>	91
Шилов Ю. О. <i>Найперша у світі державність і походження українського козацтва</i>	21	Пиріг П. В. <i>До питання про становлення Української державності під час визвольної війни українського народу середини XVII ст.</i>	100
Прилуцький Р. Б. <i>Про роль права у становленні української державності</i>	37	Омельчук В. В., Омельчук М. В. <i>Державна політика Гетьманату щодо інституційного забезпечення судової реформи 1760–1763 років</i>	110
Сацький П. В. <i>Економічна частина договорів, підписаних у Брест-Литовську, і статус Української Народної Республіки як держави на міжнародній арені</i>	48	Доманський В. А. <i>Щодо захисту Української держави і суспільства від катаклізмів та надзвичайних ситуацій (організаційно-правовий аспект)</i>	118
Мищак І. М. <i>Механізми державного підпорядкування і радянізації Західної України в 1939–1941 рр.: політико-правовий аспект</i>	56	Наумов В. Л. <i>Права людини у контексті конституційних засад інформаційних відносин в Україні</i>	121
Тимофієнко Л. П. <i>Актуальні проблеми управління інтелектуальною власністю в контексті приєднання України до СОТ</i>	63	Солдатенко В. В. <i>Інвестиційно-інноваційна модель — шлях до зростання економіки України</i>	126
Бадунь Г., Марценюк Н., Славінський А. <i>Політична опозиція в Україні після президентських виборів 2004 року: від інаугурації Президента України Віктора Ющенка до відставки уряду Юлії Тимошенко</i>	66	Базась М. Ф., Левочко М. Т. <i>Особливості взаємодії моделі і моделювання в економічній освіті</i> ..	134
		Малютін І. А. <i>Провідна роль держави у превалюванні моральних принципів у праві</i>	138
		Данішевський Г. В. <i>Ринкові відносини і національні інтереси</i>	142

НАЙПЕРША У СВІТІ ДЕРЖАВНІСТЬ І ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

Становлення і розвиток української державності, с. 21–36

Панує думка, що державність на теренах України (та й східних слов'ян загалом) виникла разом із Руссю VII–IX ст., а козацтво — десь із першими згадками про нього в документах Криму та Польщі XV–XVI ст. [14, 24–29, 101]; деякі вчені поглиблюють дати до IV і XIII ст. [20; 42]. Проте цим установкам суперечить величезна кількість джерел, систематизація яких розкриває принципово іншу картину — як історичних явищ, так і їх розуміння.

Офіційна археологія, а за нею й історична наука незалежної України відкинула разом із кількома фундаментальними висновками попередніх десятиліть і зроблений В. М. Даниленком: “ряд пашенно-земледельчих культур с Трипольем на востоке и Тордошем на западе, которые не менее пяти веков безраздельно доминировали в этноисторическом развитии Европы и были, бесспорно, ядром индоевропейского ареала” [9, 131]. Від В. В. Хвойки (який наприкінці XIX ст. виокремив трипільську археологічну культуру) і до Б. О. Рибаківа (глави археологів та істориків слов'янства кінця XX ст.) панувала думка про спорідненість Трипілля з аріями й про створене ним підґрунтя української етнокультури. Тепер же “переважає погляд на трипільську культуру як на неіндоевропейську взагалі” і рветься навіть “тонесенька

гіпотетична ниточка, що зв'язувала Трипілля з праслов'янами, а отже, і з українцями” [12, 25–26]. Таку позицію обстоюють співробітники Інституту археології НАН України. Її першопроходець Л. Л. Залізняк [13, 84–91] вибудував схему прасемітської належності Трипілля, яка спотворює історіографію проблеми, вилучає одні й непомірно підносить інші факти; про це я вже висловлювався [49, 14; 50, 4–6; 52, 35–38, 99–115]. Проте навіть патріотично налаштовані дослідники, зачаровані офіційним статусом академічного ІА НАНУ та викресленням ним Шилову “із лав учених”, дослідження мої ігнорують, а чекають на рішення етноісторичної належності трипільської культури від пана Залізняка та його колег: “тоді еволюція нашого родоводу, що означає — й етнонаціональної ідеї, матиме або індоєвропейське, або семітське начало та наповнення” [20, 132].

Тож зосередимося на ключових фактах та їх взаємозв'язках. Не обмежуючись при цьому речовинними відображеннями періодизації, побуту, господарства й суспільного ладу умовно названого *археологами* Трипілля, а розкриваючи (через залучення ще й *етногафії, лінгвістики, антропології, археоастрономії* та інших допоміжних дисциплін історичної науки) історію, яка вимагає з'ясування

самоназв народу й країни, розкриття мови, дат і подій.

Українці — найбільш корінний з усіх слов'янських та й індоєвропейських народів. Оприлюднено вже монографічні дослідження [18; 27–29; 31; 46–52], де з'ясовано і систематизовано такі факти. Орнаментака українських вишиванок та писанок виводиться з прикрас та амулетів місцевих мисливців за мамонтами (“ящерами”, “слонами”), про яких згадують також казки й інший фольклор. Ту давнину, на 21 тисячоліття відтепер, неодноразово наводить “Велесова книга”; на 198 століть вказує один із міфів Київщини. 7000–6200 рр. до н. е. датуються початок “Веди словена” і зображення Берегині на писанках; V–IV тис. до н. е. — Супо́йський та Ску́повий перекази козацтва; V тис. до н. е. — виникнення легенди про Золоту очеретину озера Оврут. Раніше 3102 р. до н. е. виникли легенди Савур-могили; не пізніше 2400–1700 рр. до н. е. — віра у Сварога й Дажбога, а середини II тис. до н. е. — спогади про (б)рахманів з їхніми заповідями не припиняти писати писанки та ін. Тож не дивно, що “Мазуринський літописець” відносить до 3099 р. церковно-візантійського літочислення (2591 р. до н. е.) виокремлення прародителя Словена “от роду свого і от братії” (індоєвропейської?) Причорномор'я, а Помпей Трог — римський автор “Всесвітньої історії” — найстаршою нацією світу визначив скотів (> склавинів > слов'ян, за Б. О. Рибаківим та ін.), які “задовольнялися тільки славою”.

Найдавнішою самоназвою пращурів слов'ян та інших народів індоєвропейської спільноти є *хатти*. На їхнє доіндоєвропейське походження вказує спорідненість малоазійських хаттів із зауральськими

кет(ам)и, що мешкали донедавна у спільній долині рік *Хатанга*, *Котуй*, *Кета* Красноярського краю. Така спорідненість склалася, напевно, у IX–VIII тис. до н. е. під час розселення (з території між Карпатами й Прибалтикою) племен свідерської археологічної культури, яку лінгвісти вважають належністю євр(опо)-азійської мовної спільноти — предка індоєвропейської та урало-алтайської спільнот [15, 43–59; 29, 238–250].

Малоазійські нащадки-“індоєвропейці” *хаттів* прозивалися *хетт(ам)и*; проте перші згадувалися до II ст. н. е., а на Кавказі їхніми прямими нащадками є абхаз, адиги та кабардинці. Отак “прадід” значний час співіснував аж зі своїми “праонукми”. Одним із його “синів” були праслов'яни. Про це свідчать, зокрема, записані Ю. Миролюбовим казки “Про Хату-Русу” та “Про Землю Руську-Полянскую” [22, 123–124, 154]. На підставі досліджень А. Кифішиним топонімії України можна говорити про те, що “на Волино-Подольской и Приднепровской возвышенностях сначала жили протошумеры, а затем протохатты вытеснили их в Причерноморские степи и начала развиваться трипольская культура” — назви якої, як і буго-дністровської культури протошумерської належності, “в III–II тыс. до н. э. получили протославянское “объяснение” [15, 66–70]. Поряд з перекладами досі існують населені пункти з дещо ослов'яненими протошумерськими назвами: Урич, Урож та ін. А “в Закарпатье рядом стоят Лагаш, Ур и Урук, выступающие в ритуальной связке, как и впоследствии в Шумере” [15, 88]. Чималий “Трипільський прасловник української мови” з доіндоєвропейськими, хаттськими, шумерськими коренями склав також Ю. Мосенкіс [26]; цю лексику можна вважати на-

лежністю найпершої у світі держави Аратта [46, 614–622; 49, 27–34; 50].

До її розквіту Ю. О. Шилов, С. І. Наливайко та ін. [3, 98–99; 11, II д., 45–47; 15, 94–98; 16, 33; 28, 42–57; 50] відносять трипільську археологічну культуру (5400–2200 рр. до н. е.) Дунайсько-Дніпровського регіону. Проте Аратта з'явилася ще в дотрипільські роки (7000–6200 рр. до н. е.) внаслідок угоди про взаємоіснування між північно- та південнопричорноморськими нащадками “свідерців-євразійців” (протошумерів і протохаттів, за А. Г. Кифішиним). Цим самим була започаткована праіндоевропейська спільнота, етноісторичним ядром якої стала лісостепова Аратта. Рухливою ж оболонкою того ядра став степовий Аріан (близько 5000–1500 рр. до н. е.) — спільнота кочових скотарів, що почала складатися біля кордонів держави своїх родичів-хліборобів [46]. Найдавніші археологічні пам'ятки цієї спільноти складають сурська-дніпровська та середньостогівська культури, причому першу можна розглядати як крайнє відгалуження буго-дністровської.

За часів панування привласнюючого господарства, у середовищі до- і протоіндоевропейських мисливців та збирачів, велося так, що “подавляюча маса названий частей тела образована от *ḡenḏ*, от него же образовано древнее *ḡenḏs*- ‘род’”. Близкість слів для означення чоловіка (*na-*) та жінки (*ma-*) й відсутність термінів родства, нерозмежованість понять ‘родина’ і ‘житло’ у слові *dim* та інших сягають часів існування мамонтів. А перехід — наприкінці кам'яного віку, в умовах так званої Великої неолітичної революції — до відтворюючого господарства з його скотарством і хліборобством привів до якісної зміни суспільної організації та її термінології: “*kuel-* на этой древней

стадии ведет себя как иной, технический термин — ‘вертеть’, ср. архаизм *kolo / koles-* (праславянская основа на согласный), лит. *kaklas* (*kal-kl-as*) ‘шея’” [41, Т. 1, 249]. Звідтіля й почалося формування державності (прото)хатської Аратти.

Тодішні назви України зберігають (прото)хатське *kal-* у значенні ‘(священного) бика’ [15, 66–67]: Кальнів, Коломия (< **Kal-lam-ASU* ‘Бик-полум’яний-БОГ’, “Країна під опікою Тельця”) та ін. На причетність до цього державотворення слов’ян-українців вказують не тільки назви міст і споріднене з ними коло (сходка селян чи козаків), а й відлуння приручення (у трипільській та генетично передуючих культурах [9, 107–131; 11, Т. 1, 136–198; 15, 66–67]) великої рогатої худоби. За О. М. Трубачовим [41, Т. 1, 254, 272], це відбулося на протослов’янських стадіях, до виникнення праслов’янських *корови* й *вола* — коли першу називали *алинья*, яка була споріднена і з хатським ‘биком’, і з ще давнішою ‘оленихою’.

У найдавнішому у світі літопису (приазовська Кам’яна Могила на Запоріжжі) є термін *Kalam=un* ‘Країна (Шумер) = народ’ [17, 61, 667, 822]. Звідтіля й *Калица* та *Кайле*-град слов’янської Веди [37, 370] і Влескниги [5, д. 37-а], що знає також ‘Спільноту’ — *Колунех*, *Кълоунє* [д. 4-в, 19] або *Гол(о)унє* (> Гелон грецького “батька історії” Геродота [8, Т. 4, 108]). “Велесова книга” неодноразово згадує початок державності 10-тисячолітньої давнини, коли “почашком градіє ставіті, огніца повсуде роскладяті” [5, д. 2-б] — відповідно до звичаю носіїв трипільської культури концентрично планувати свої міста й періодично їх оновлювати, спалюючи при цьому старі [11, Т. 1, 316–320, 419]. Говориться також [5, д. 17-б]:

Колуне нашу залишили ворогам.

І та Голуне, колом будучи, тяжко дісталася ворогам.

Отож міста наші клоум ставити масмо, як і отці наші...

Безперечним відображенням ранньої Аратти (Аріти [37, 74]) у “Веді словена” є пісні про БОГА *Коляду* [37, 9–198] і Першолюдину на ім’я *Іма* [37, 361–392]. Образ цього прачоловіка знаний багатьма індоєвропейськими народами. Йому відповідає шумерський *Йа-ам*, поява якого губиться у закавказькому форпості Аратти [30, 211–219]. В індоарійських Ведах, а згодом у “Велесовій книзі” його спадкоємець прозивається Ямою й виступає Богом померлих пращурів. Але первинний Іма був сонцеподібним (спорідненим із денним, а не нічним Сонцем підземного потойбіччя). Українські дослідники пов’язують Іму–Яму з Чигирином, а назву цього козацького міста — з ведично-санскритським ‘Хвала впізаному Сонцю’, ‘Правитель округи’ тощо [18, 146–147; 27, 120–130].

Тут доречно навести відповідності слов’яно-української термінології будівництва й руйнації тим її витокам [17, 681–696; 26, 31–33, 62–63], які відображують реалії Трипілья. Це аратто-шумерські *kī* ‘земля, місце, місто’ (> *kēš* ‘місто Кеш’ > кош); *kisal-bar* (> коша зала-двір) ‘зовнішній двір’; *bad* (> будинок) ‘укріплення’; *dú, díṃ* (> дім) ‘будувати, саджати’; *ēš-hal* (> є зала) ‘святинище таїнств’; *uru* (> врите) ‘місто’ (< *úr* ‘основа’); *LAM-KUR(-ru)* ‘Аратта’; *lam-ma(-ta)* (> ламати (спаленням)) ‘із полум’я (з Аратти)’; *kára* (> кара) ‘спалювати’; *gibil* (> гибель) ‘вогнений, новий; оновлювати вогнем’. Традиція періодичного самоспалення-оновлення трипільських поселень простежується у храмах шумерів, а у слов’ян — у звичаї спалення старооб-

рядців, старих речей і святкових опудал; у наведені ладу в хатах і селах, приречених на загибель (див. “Поему про море” О. Довженка, “Прощание с Матерой” В. Распутина)...

Ведичний Іма виступає спочатку скотарем, а потім привчається до хліборобства, яке відповідає специфіці господарства трипільської археологічної культури. Найдавніші (не хліборобів, а ще збирачів доіндоєвропейських часів) слова вживання злаків — у німецькій, етрусській, китайській мовах — означають “випечений”, ‘жертвний дар’ (*cleva*), ‘рисові зерна’ (*glie*r). З першими двома, пізніми відносно третього, співвідноситься (до)грецьк. *κλῆβανος* (> слов. колобок) — “глиняна посудина для випікання хліба” [26, 63–64; 41, Т. 1, 718]. До третього значення (що могло потрапити до найдавніших хліборобів Китаю з Аратти через міграцію носіїв археологічних культур Трипілья й Янь-шао, а також рухливе тохарсько-арійське оточення) тяжіє слов. *obilye*: ‘обмолочене (зерно)’ > ‘злаки, хліб’ > ‘збіжжя, статок’ хліборобських племен. Оскільки ж “бітьє цепом вручну, як известно, — древнейший способ молотбы, вытесненный затем отчасти молотбой с применением домашнего скота, топчущего снопы” [41, Т. 1, 600], то уявлення про “обитого зерна-хліба обіліє” могло народитися лише на початку відтворюючого господарства та в ранній Аратті (арх. культури: Кереш, Боян, Кукутені, Трипілья А і передуюча йому буго-дністровська культура). Сюди ж відносяться первинні види обробки і споживання хліба, ще не печеного [41, Т. 1, 718–720]: “1) ломание, разбивание зерен между камнями — слав. **boršьno* : укр. *борошно* ‘мука’; 2) толченьє в ступе — слав. **ръšeno*, рус. *пшено*, слав. **tolkьno*; 3) перетирание, размельчение жерно-

вами ручної (и проч.) мельниці — слав. **тока*, рус. *мука*. (...) общеслав. *каша* относится именно сюда и обозначает каши в самом первоначальном смысле слова”.

Найдавнішими хліборобськими культурами Аратти були, напевно, *жито* (слов. *zito* ← грецьк. *sitos* ← прус. *geits* ← хатт. *kait* ‘зерно’) та *ячмінь* (тадж. *džan* → непал. *džāo* → ‘жито’ < санскрит. *yávah* > ‘жизнь’); їх назви зберігають відгуки збиральництва. А слово *пшениця* містить значення селекціювання із дикого злаку (тадж. *gandunam* ‘пирій’ > *gandum* ‘пшениця’ > і.-є. **had-*; укр. пирій → лит. *pūrai* ‘пшениця’) [9, 121–122]. Новорічне супроводження обряду “засівання” наспівом “Сійся-родися жито, пшениця і всяка пашниця” вказує на український центр з його Трипіллям. Тут, за археологічними даними, було винайдено орне хліборобство з волами. Найдавніші відповідні зображення й написи містяться у “Троті Бика” Кам’яної Могили [17, 340–409]. Вони дають змогу вивести назву пшениці не з ‘товченої (каші)’ [41, Т. 1, 258] або ж із ‘їжі’ [9, 122], а конкретизувати означене селекціювання та взаємозв’язок “пшениці — пашниці” (рос. пашня). Ключовими є наведені у “Троті” протошумерські написи РА (гілка, сук, кий; старійшина) та РІ (розум), *še* (зерно), *Nin-a-zu* (‘Владичиця сім’я пізнала’; *ziz* ‘пшениця’). Таким чином утворення із пирею *пшениці* — це *p*(-а, -і) *še ni(na)zi*: “зерно, створене розумом мудреців за допомогою Богині зачаття”.

Шумеролог А. Г. Кифішин не побачив (як археологи Ю. О. Шилов та Б. Д. Михайлов) за богинею Ніназу досить реалістичне зображення бика-Тельця, що оре плугом поле (знак *sag* ‘голова’ в оточенні *Nun* ‘Володарка (підземного світу)’, *A* ‘сім’я’, *še.tir*

‘Ашнан, Богиня зерна’, — за Кифішиним). Узгодити ці дві позиції можна, визнаючи ієрогліфічне складання ритуальних малюнків із писемних знаків. Збіг Ніназу з Тельцем відповідає трипільським та іншим композиціям “Богиня на рогатому троні” тощо; та й Даж(бог)-Телець, з календарними ознаками 4400 р. до н. е., у козацькому “Супойському переказі” виступає як “мати Даж-земля” [51, 9]. Звідси витікає суттєве доповнення до назв перших хліборобських знарядь. *Сапа* й *соха* (< **soh-*), безумовно, пов’язані із *суком* та *сохатим*, проте роги останнього могли ототожнюватися зі священною *sag*-‘головою’ Тельця, що втілювалася в оті “рогаті трони”. У зазначеній композиції “Трота” зображено не соху, а первинний плуг IV тис. до н. е. Його появу В. М. Даниленко пов’язав з “рало — *ciprum* < *cirpim* и др.” [9, 130].

Тож не випадково назва хліборобського знаряддя *рала*, винайденного в *Аратті*, збігається з розвитком первинної, мідної металургії (лат. *raudus* ‘руда; шматок міді’ > *aeris* ‘мідь; метал’ > *aurus* ‘мідний’), яка зміцнила орні знаряддя. Вона була зосереджена, за В. М. Даниленком та ін., у трипільській та споріднених з нею археологічних культурах. Найдавніший виразний термін (пра)індоєвропейців зберігся у шумер. *urudu*, тоді як **mēd* слов’ян походить від хетт., а може й хатт. *miti* ‘червоний’ (> грецьк. *μεταλλειν* ‘рудник’) [9, 109; 26, 44].

За часів правління Імі-царя, згідно з “Веді словена”, серед оброблених земель і загонів для худоби стояв Білград — квітуче місто, в якому шанувався БОГ Влас (< Вол АС) — ‘Телець-БОГ’, сузір’я якого змінило (4400–1700 рр. до н. е.) головування ‘Близнюка’-Іми (6680–4400 рр. до н. е.) [44, 232]. Напевно, Влас відпові-

дає не так наступному Велесу, як Владиці, бо в іншому місці Веди цей БОГ зветься Вішну. Його й досі згадують українські колядки:

*Спредвишні
Народився бог Вішні.
Він по землі походив,
Нас із світу призовів.*

Зображення стопи (відбитка підоспи) *Вішну* шанується в Індії й досі, як колись шанувалося в Україні творами арійських стел і могил. Кілька “плит зі стопами” є у Кам’яній Могилі. У вигляді стопи розбудовано найбільше місто “Трипілля”-Аратти між сучасними селами Тальянки та *Вишнопіль* (вед.-санскрит. ‘Вішну захищене’ > укр. “Вишневе поле”) на Черкащині. Звідсіля, через аратто-арійські зв’язки, спорідненість індійської *viś(s)i-grāma* з українською *всією громадою* та давньоруськими “гради і весі”. А *вишня* — це, може, “громадське дерево Вішну”, яке росло у садочках прадавньої Аратти не менш, ніж у сучасній Україні.

Спочатку жертвоприношення БОГОВІ, дев’ятьма коровами, здійснив — за наказом БОГА Власа — сам Іма. Воно відбувалося в певний Лічен-день, згідно зі священною книгою Ясна (відомою також авторам “Велесової книги” слов’ян й Авести іраноаріїв; індоарії мають Яджур-Веду — ‘Знання жертвоприношень’). Ясна була складена БОГОМ на Святій горі, де він упродовж дев’яти років навчав нею *Веду Юду* (< *Іду*) *Живу Самовілу*, а потім велів передати Імі. Ясна складалася із чотирьох частин, що мали назви *Ратна*, *Зоряна*, *Земна*, *Пташина*.

Згодом БОГ велів Першолюдinи спуститися на землю й навчитися у “малкі моми і девойки” готувати нове жертвоприношення: вирощувати пшеницю та виноград, пекти хліб і робити вино. Там Іма одружився зі

Самовілою, від якої отримав золоті крила. Злетівши на Святую гору й знайшовши в її печері БОГА Вогнища (Йогнища), Іма служив йому “три години” — заклавши цим відповідний канон. Вимагаючи своєї частки від “суру агне”, Вогнебог спадає на поле біля “Бела-града фаф Каліца” (‘Біломіста святого Кола’) — по якому згодом, після пожежі, гуляють ті ж 9 ‘мами і дівчата’ (статуетки яких, а також самоспалення-оновлення міст і сіл характерні для Аратти-“Трипілля”). Згадується й Кайле-град — один із тезок Києва. Інші відомі не тільки в сучасній Європі, а й також у давніх Шумері та Єгипті. В останньому, а ще в Хорезмі та Персії між серединами II-I тис. до н. е. існували правлячі династії Киян і Кеянидів; на Русі подібна династія урвалася князем Аскольдом у IX ст. [49, 111–115]. Пройшовши таку науку, Іма-першопредок пішов по селах і хатах (“фъ наше селу, фъ наше къші”) вчити

*малку дєтє
да сі пєє Ясна книга,
Ясна книга і Ратіна,
і Ратіна і Звєзница,
і Звєзница і Зємица,
йощє Юду,
— да сі учиш малку дєтє,
да сі пише на Златна Каница.
— нехай вчатъ(ся) малі діти,
нехай пишуть Златий Канон.*

На тому й зросли, на поміч Іміцарю, із тих дітей молоді воєводи — “първа рєскица”, ‘перша русь’.

Останній термін походить від ведичного *раджанья* або *расья* і означає керівне ‘війнство’. Загалом же суспільство Аратти очолювали жерці-*брахмани* (> укр. рахмани). Їх варні були підлегли *кшатрії*-воїни, *вайшья*-общинники, *шудра*-ізгої. Варни-‘кольори’ — то поділ докласового, общинного суспільства за природними здібностями його членів: мудрі прав-

лять, дужі захищають, більшість народу працює в сільському господарстві, а непридатні до цих трьох основних видів діяльності займаються менш важливими, але також необхідними справами — промислами, ремеслами та ін.

Державність неможлива без поділу праці не тільки на сільськогосподарську й міську (хліборобство й скотарство; ремесла й торгівля), а й на виробничу та керівну (жрецьку). Найвиразнішим інструментом останньої стала писемність. Питання про її наявність у Трипіллі, поставлене ще В. В. Хвойком, досі не вирішено [10, 9, 98; 11, Т. 1, 434–471]. Існування письма у споріднених з трипільською, до того ж одночасних археологічних культурах Подунав'я доведено авторитетними мовознавцями — А. Фалькенштейном, В. Георгієвим та ін. Археологами це визнається, але непослідовно. Так, М. Ю. Відейко зазначає: “Існувала об'ємна система з глиняних жетонів — для обліку, подібна до давньосхідної. На аналогічній базі у другій половині IV тис. до н. е. склалася протописемність шумерів — найдавніша серед нині відомих у світі. Однак саме в цей час трипільське суспільство потрапило в кризу” і його “орнаменти, знакова система поступово пішли в небуття” — при тому, що “староєвропейська писемність на 2000 років давніша за шумерійську” [6, 129, 144–155], бо існувала вже у VI тис. до н. е. (у культурі Вінча, чию писемність визнають М. Гімбутас, В. О. Сафронов, а за такими авторитетами й Відейко). Перші кваліфіковані розшифровки написів Кукутені-Трипільля запропоновано шумерологом А. Г. Кифішиним [16, 33]. Судячи з пізньотрипільської металургії, із зображень на Кам'яній Могилі кораблів, письма та Артеміді троянських типів [24, 176, 231–234;

49, 46–47], а з іншого боку — притаманного Трипільлю спалення дерев'яних будівель Трої-ІІ (2600–2450 рр. до н. е.), останню могли утворити переселенці з Північного Причорномор'я. Вона мала “собственную культуру, которая дифференцируется от праславянской, выросшей с ней из общих корней (о чем свидетельствует тот же ритуальный календарь), но пользуется все еще древним протошумерским письмом, как, очевидно, и праславянская” [17, 48], від якої дійшли “Велесова книга”, “Гімн Бояна”, написи на статуетках Ретри та інших речах дохристиянських часів [1]. Троянський звичай культових написів на пряслах зберігся з “віків Троянських” на Русі і після Хрещення [49, 10].

Розглядаючи знакову систему трипільської культури, Т. М. Ткачук, а за ним і М. Відейко [11, Т. 1, 434–471] не врахували кілька історичних особливостей тієї та іншої. Не можна зіставляти виразність, кількість і якість письма общинної та рабовласницької формації (де запанували бюрократизм, стандартизація, розростання архівів і бібліотек). У общинників Аратти та інших священним словом вважалося усне; так було й у ведичних слов'ян [37] і навіть у постбилинній Русі [22], ця ж традиція досі панує у Бхараті-Індії. Нотатки ж на пам'ять довгий час (починаючи зі сховищ Кам'яної Могили XII–III тис. до н. е.) робилися дуже недбало — що здебільше зумовлювалося ритуально-екстазними самокатуваннями писців задля активізації підсвідомих архетипів (як відомо за легендою про винайдення рун Одиним [23, Т. 2, 241–242]). Специфіка первинної писемності має відповідну термінологію, яка простежується в українській етнокультурі з 7000–6200 рр. до н. е. завдяки її археологічним пам'яткам і

етнографічним традиціям. Орнамента українських *писанок* (< протошумер. *pi-sangu* ‘розум жерця’) виводиться із відповідних зображень і написів Кам’яної Могили, із орнаментики яйцевидого та іншого посуду буго-дністровської й трипільської культур; тоді як *писемність* — із *PI-šu-nam* (‘РОЗУМ закону долі’) тієї ж Могили [17, 412–415, 691–694; 50, 81–83]. Ступені відображення ними архетипів, як бачимо, різні; відмінне й суспільне призначення: від жерців для народу та від СВІТОЛАДУ для всіх (напевно, через тих же жерців). Т. Ткачук і подібні йому археологи обмежуються розглядом першого рівня, ототожнюючи його з невідомим їм (не лінгвістам за фахом) другим; кумедним виглядає при цьому намагання Відейка критикувати професіонала Кифішина та його прибічників. До них належить В. Ф. Мичик, який зібрав і оприлюднив найбільш очевидні на сьогодні написи Трипілья [25, 98–109].

Слід підкреслити визнання мудрецами Греції й Риму пріоритету “віщунки Сивілли” (спадкоємиці згаданої вище Самовіли слов’янської Веди) у справі збереження найдавніших священних книг [23, Т. 2, 430–431]. Вавілонський історик Берос також вважав, що “скіфські книги — найдавніші в світі”; з оглядом на архів Кам’яної Могили з цим слід погодитися [17]. Грецію вважають засновницею європейської цивілізації, проте грецька міфологія містить лише непевні згадки про “опікувану Близнятами й Тельцем” *Аратту*, нащадками якої були скіфи-*араторес* (д.-рус. *оратаї*, укр. *орачі*) з їх ‘хлібом’-*артос*. Згадувані прадавніми міфами *Ортополіс* і “Таврополис — не что иное, как калька протошумерско-протохаттского ритуального термина “быко-города”, который оказался в

греческом мифоритуале уже потусторонним (ср. Артемиду Таврополу как воплощение Таврополиса)”, що “оставил след от Ужгорода до Черкасс и Киева, от Полупторов на Тернопольщине до Полудневки на Черкащине... Все эти топонимы можно считать новыми славянскими переводами древних названий” [15, 67–68]. До речі, ім’я таврійської Артемиди (> *Артема* (-мітія) слов’янської міфології [7, 17]) можна вивести з ‘Ар(ат)ти м(атері) Іди’. *Іда* (> Юда, одне з імен Самовіли) була богинею жертвоприношень у пеласгів, греків, аріїв, індійців; від неї й *ідоли* та *юдоль* слов’ян.

Відповідно до панування Тельця в календарях 4400–1700 рр. до н. е. та міфологем Таврополіса й Артемиди Таврополи Аратті-“Трипілью” притаманні статуетки і зображення биків. У таких умовах міг виникнути термін *государство* (< і.-є. **gubh* ‘бик’ > шумер. *gud*, санскрит. *gō* > д.-рус. говядо, лат. *bos*, *bovis*): го(вяд) (*Волю-А*)*СУ* дар(уюче) (суспіль)ство, “суспільство, спроможне офірувати *БОГОВІ-Тельцю* велику рогату худобу”.

Останні згадки античних і середньовічних авторів про *араттські Арту-Арсанію* (у складі Русі) та *Дандаку*, а також про ‘Жезлоносну’ *Данд-арію арійської* прабатьківщини належать до II–XI ст. [27–28; 39; 46–50]. Отже, не тільки слов’яни, а й Русь стала прямою спадкоємницею кореня “індоєвропейської спільноти народів” та закладеної нею основи загальнолюдської цивілізації. В Україні цей корінь досі наявний, зокрема, в назвах міста **Оратіва** на Вінничині та річки **Артаплот** на Полтавщині.

Державність Аріану сформувалась у II тис. до н. е. в Ірані та Індії, за межами колишньої Аратти й майбут-

ньої України. Від арійської спільноти могли лишитися — позначені впливами араттів — *громада* (< санскрит. *grāma* ‘община, село’) та “обжита територія” Вара з досить маркірованою *границею* [41, Т. 1, 418, 491]. Більш давній термін для позначення останньої — *край* > *україна* — відзначався “распльвчатостью обозначения” [41, 490]; це відповідає картографії міст і сіл трипільської археологічної культури — між угіддями, а також спорідненими угрупованнями яких просягалися нічийні землі [11, Т. 1, 111]. Територія Аратти, на думку Кифішина [15, 68–70], базувалася на ритуальних ланках “Чотирикутника” (предтечі арійського Вари та наступної Скіфії), осмисленого у його природно-екологічному та людино-суспільному аспектах. Кути тієї території знаходилися біля сучасних сіл Полунічне (Львівщина), Полуденне (Черкащина), Полутори (Тернопільщина), Полум’яте (Луганщина). Останній пункт пов’язувався, напевно, із затопленою згодом (під час Потопу між серединами VII–IV тис. до н. е.) Азовським морем котловиною. Навколо третього зосередилася найбільша (23, з площами 70–450 га) кількість міст Аратти.

Термін *держава* (< санскрит. *dairghya-va* ‘довжиною (землі) володіти’) [18, 147] виник у пізній Аратті-“Трипіллі” під впливом спорідненого, бо також індоєвропейського, арійського оточення, яке мало потужну кінноту й кибитки, було кочовим. Це сталося, напевно, в **Оріяні** (усатівський варіант трипільської археологічної культури) [50, 37–48] — приморській частині Аратти 3200–2200 рр. до н. е.; більша, північна територія отримала тоді назву **Борусія**. “Велесова книга” знає ці дві частини [5, д. 29, 31]. Державницький термін *скэпа* (< купа, ‘скуп-

ність’) виникає, очевидно, тоді ж і в тому ж етнокультурному середовищі, але ближче до Балкан, де зберігається й досі (серб. ‘група’-скупина, ‘збори’-скупа, ‘Парламент’-Скупштина; при цьому свою країну серби називають Країною). Його можна вивести [26, 30–31, 34–36] із хетт. *Kurapa(s)* < хатт. *Kamamas* > хуррит. *Kuba(ba)* > малоазій. *Kybele* (БОГИНЯ-Праматір, чоловічим втіленням якої можна вважати слов’янського *Купалу*). Звідціля дослідники виводять ‘купання’ й ‘кобилу’, проте ‘(с)купа’ ближче до вшанування Праматері. Тим паче, що й “у слов’янському **kobyła*, значення якого передає родючість і життєву силу (пор. навіть сам жіночий рід слов’янського слова), ще можна намацати рудименти цієї культової практики” [26, 31], зокрема виготовлення араттами-“трипільцями” величезної кількості жіночих статуеток та ін.

Не дивно (хоча, на перший погляд, уявляється неймовірним), що Священні Знання козаків України — збережені донині на Одещині, в краю усатівської культури пізнього Трипілля — просочені відповідними реаліями й термінами (виділеними мною в текстах курсивом; пунктуація також моя). На сьогодні оприлюднено 2 перекази, 28 карбів і ще декілька уривків від заповітів; є й записи докирилічною глаголицею — які не тільки запам’ятовуються із покоління у покоління, а й час від часу копіюються для довірених осіб [2; 21; 35–36; 51].

Ось що розповідає найдавніший, на мою думку, “Супойський переказ” (за назвою річки в районі Артаплоту, де складено цей переказ), збережений козаками з роду Гладких–Чорних–Безклубих [21, 23; 51, 9]: “Колись у сиву давнину народив *Батько Коло з Матір’ю Даж-землею* грозовою під

час нічної грози люд український, та й дав їм землю з півночі на опівдень (од моря до моря) та з заходу на схід (од Дунаю до Дніпра-Дону), та й заповів їм не ходити за ту землю та не отдавати. А щоб сильні були, пов'язав Словом: “Поки шанувати будете мене з матір'ю та Слово оте стосове — будете неуборимі доки бринітиме отой Звичай в совісті душі вашій”. Та дав брата свого Місяця на сторожу козацтву тому характерному, щоб берегли землю ту денно і ношно. А щоб вправні були та згуртовані, то докинув вісім променів своїх козацьких на небо, щоб у скругу поглядали на Воза того [і] знали, в чім сила їхня козацька. Й була од Батька сторожа — чорна ненависть безмежна та завбачливість розуму од підступу, межи товариства, неправди проти звичаю та до ворога лють. А од Матері, землі грозової, любов безмежна до люду Краю, сім'ї своєї, — така червона аж багряна, як сполох небесний”.

Бачимо тут шанування найдавнішого державотворчого терміна *Коло* (див. вище). А матриархальна іпостась *Даж(а)*, що може бути датована передоднем воцаріння Дажбога-Тельця (з 4400 р. до н. е.), відповідає початку Трипілля етапу В (з 4600 р. до н. е.). Цей висновок узгоджується із означенням у переказі місячного, причому 8-частинного зодіаку, який змінився сонячним 12-частинним не раніше 2400 р. до н. е. [19, 14–19]. Таке датування підтверджують заповіді 20 та 24 (за Л. Безклубим [2]): “Місяць — дядько старший над душами правдивими козацькими”; “Вистригти оселедець — стати під Батьків заповіт: то *Колові* сонячні брати-промені до краю доведені”. Найдавніші зображення й відбитки “запорізьких оселедців” — кіс, звідкіля й *косаки* > *козаки* — маємо на статуетці (із зібрання О. Поліщука)

та черепях саме трипільської археологічної культури [49, 232; 52, 60–61].

Наведені висновки підтверджуються уривком безіменного (“Скупського”) переказу, збереженого тим же козацьким родом [21, 54]: “Наша держава називалась Скупою Краю, пов'язаних Словом, *літ тому 5190*, як вона постала. Населяли *чорнухи деревляні (опалені дерева)*, кіми, анти, рокси, беренди, татрани, ольбери, топчаки, ревуги, шельбири — рій родів козацьких, а разом — *українці*, бо в Краю предків жили, *опороженому Могилами Святими. Тисячі років проіснувала Скупа Українська*, і нікому не було вільного ходу через родові землі її, поки Слова, Звичаю та землі своєї тримались. Селились “*од воза*” *однією вулицею крученою, кожна станиця була як столиця*, ніхто не грабував і за те собі кращої не бдував, усі жили сильно і щасливо, пісень плакальних не було, смерті не боялись...”.

Невідомо, на жаль, з якого часу відраховується *літ тому 5190*. Л. Безклубий почув перекази від свого діда у 1964 р. Виходить, що дата переказу відповідає 3226 р. до н. е., початку усатівського варіанта Трипілля С-П. Якщо ж рахувати від заснування Запорозької Січі або легендарної Берладі пониззя Дунаю, то вийде на 4–8 століть раніше; якщо ж від перших згадок *Gosak*(iv) у написах 220–225 рр. античної Сіндіки (наступне Тмутороканське князівство Русі, нині Тамань) [28, 83–89], то вийдуть часи Трипілля А. Якими б неймовірними (з точки зору мови Переказу та ін.) не здавалися нам ці 3226–4970 рр. до н. е., але вони відповідають кільком іншим, відомим з легенд Савур-могили про походження Богатиря-вершника (близько 3102 р. до н. е.) та “Мазуринського

літописця” про виокремлення слов’ян із давнішої спільноти братніх народів (2591 р. до н. е.) [1, 43]. З огляду на два останні джерела, доцільніше ототожнювати 5190 років Переказу з 3226 р. до н. е.

Реаліям Аратти-“Трипілля” відповідає ще кілька ознак “Скупського переказу”. По-перше, згадка про *тисячі років* існування (які на теренах України мали лише населення історичної Аратти-Арти-Арсанії VII тис. до н. е. — I тис. н. е. та відповідно трипільської й споріднених із нею археологічних культур). По-друге, передуючий *кім(мерійц)ям* етнонім ‘опалені дерева’ може бути зіставлений як із *Йогницею* “Веди словена” та *Огнебогом* і *огнищанами* “Велесової книги”, так й зі звичаєм “трипільців” періодично спалювати-оновлювати свої дерев’яні поселення. По-третє, *опороженним Могилами Святими* — курганами оріян та аріїв — міг бути лише Край араттів, які курганів-могил не будували. По-четверте, вказані у Заповіті способи розбудови та існування *станлиць* відповідають араттським: переїхавши (перед спаленням застарілого села або міста) на нове місце, люди заздалегідь планували своє самодостатнє поселення концентричними колами чи спіраллю [53, 287, 300].

Заповітний карб 13 [2] згадує “Рій родів Скупи Вкраїнської” в контексті обрядового побратимства кров’ю, знаного й скіфами [8, Т. 4, 70]. Досить детально цей звичай описує карб 5: “Мазепство: один на один, на шаблю — руку, на пояс — друг[у], надріз та змішують мазку; на світанні на Святій могилі біля матері чи род[и]теля, повертаючись на вісім сторін та приказуючи: “Свідок Бог наш батько та степ гайний” (*Роджиття час*). Після кроплять в келих з вином та одноразово випивають. Коли

просто братчик, то випиває сам суперед товариства”. Інший варіант [21, 95]: “На Святій Могилі, біля Матері чи Радетеля, як сходить Батько Коло Ярило, один до одного, один на шаблю руку, на пояс другий, надрізують коло кістяшок кулака і змішують мазку (кров) — повертаючись на вісім сторін та приказуючи: бережем Край Звичаєм, одне одного обичаєм, свідок Бог наш Батько та степ гайний. Після кроплять у келих з вином та одноразово випивають”. Звідціля найвищий Заповіт Козацького Звичаю [2, к. 13; 21, 160]: “Не бийтесь поміж собою. До тих пір, доки молодь з молоком матері та від старшини буде всотувати несприйняття зверхності над собою і в собі, в роду, до тих пір *Рій родів Скупи Вкраїнської* буде в змозі мазкою братчиковою захистити землі свої на користь свою ... помираючи, заповідаю: постійно народжуючи звичаєві мазки, будете вічно і сильно панувати”.

Українські козаки втратили Скупу Вкраїнську разом із нижньодунайською Берладдю XII ст., яка з часів правління князя Святослава Хороброго (964–972 рр.) конкурувала із Києвом. Перемога феодальної формації Київської Русі, помножена на традицію рабовласницької Скіфії й рівняння обох — через Елладу, Рим, Візантію — на тоталітарні формації Європи, призвела до офіційного блокування традиції попередньої, общинної формації Аратти-Арти-Арсанії. Всупереч державній владі, та, первинна традиція європейської та й світової цивілізації залишилася під опікою селян і козаків України й інших народів колишньої індоевропейської спільноти.

Серед опублікованих на сьогодні заповітів козаків-характерників, а також переказів і легенд про них найважливіші пов’язано зі *Спасом*. Його

витоки простежено в Спасительстві, яке становило основу майстерності й влади жерців-правителів Аратти та Аріану. Спасительство — це вміння знімати суперечності суспільного буття, аж до суперечності між життям-ісмертю, між речовинними (“людськими”) проявами матеріального світу та його ж польовими (“Божеськими”) першоосновами [49, 131–137, 223–252].

У Заповітах родини козаків Скульських [35, 8–17; 36] також присутні підтвердження достеменності наведених вище Переказів та їх давнини: “...Наука Спаса Великого загублена, залишилися лише малі спаси: знахарство, різне чаклунство, замовляння, дрібні “чудеса” (...) Про це розповів твій дід, а мій батько, коли на степовому кургані “прив’язував” мене до Сонця (...) Людина — це Боже стебло, на якому ростуть божі зерна числом до дев’яти (...) Срібна людина (Сяйво), Даж, Малка, Сак, Вол, Хор і ще четверо (...) Сьомого зовуть Кален, дев’ятого — Тар, десятого Швах, а того, що живе на небесах, зовуть Род (...) Для того щоб *Малка добре прикривала Дажа*, Сяйво й тіло, *дитину треба хрестити, тоді всякій тварі важко буде в неї вчепитися*, щоб точити (...)”.

Знову бачимо рубіж матриархату й патріархату в пошануванні *Дажа*; *Малка* відповідає “малкам моми” і “малку дите” слов’янської Веди. Обряд дохристиянського хрещення за участю цієї пари божественних чакр (знаних також індоарійськими йогами) відповідає хрестоподібним вівтарям трипільських помешкань і храмів; серед останніх трапляються порівнянні з тими шумерськими храмами, які присвячувалися богині Нінхурсаг, “матері всіх дітей” [11, Т. 1, 380–384; 23, Т. 2, 222].

Відкриття в Україні ведичного, аратто-арійського підґрунтя слов’янської етнокультури було підтримано всесвітньо визнаними істориками Росії, академіками АН СРСР і РАН. Мовознавець О. М. Трубаčov схвалив відповідні висновки [38, 11] та й всю мою монографію “Прародина ариєв” [46]; археолог Б. О. Рибаків [32, 3] визнав перспективність нашого напрямку і звернувся до українських колег із закликом: “Предки арийцев жили в Поднепровье. В славянской мифологии есть бог Сварог. А на санскрите “сварга” — небо. Есть все основания предполагать, что “Ригведа” зародилась на берегах Днепра. В русской летописи упоминается слово “останцы”. Это те, кто остался жить, хотя племена отправились в Индию. Мой призыв к украинцам: займитесь изучением санскрита, по языковым признакам найдите среди своих племен “останцев” и восстановится связь времен”.

Незалежно від заклику в цьому напрямі з’явилися (окрім моїх [46–50]) монографічні дослідження мовознавців С. І. Наливайка [27; 28] і В. О. Кобилюха [18], етнографа Г. К. Кожолянка [19], й етноісторична лакуна між Араттою та Січчю була заповнена. Окреслений напрям потрапив уже до підручників для вчителів, студентів і школярів [3; 4; 43]. Проте, як зазначено на початку статті, переважаюча більшість вітчизняних учених дотримується того офіціозу, де панує думка Л. Л. Залізняка, В. В. Отроценка, П. П. Толочка, М. В. Поповича про належність Трипільля до семітської етнокультури, про його додержавний рівень, невідповідність Аратті тощо. Цей напрям, аби звести нанівець зв’язок “Трипільля з праслов’янами, а отже, і з українцями”, не зупиняється навіть пе-

ред фальсифікуваннями фактів й історіографії [52, 36–37, 110–113, 174–177]; він штучно створює образ трипільців як “неодмінно з великими горбатими носами — далекі посланці з Близького Сходу” [12, 26]. Пущена при цьому дезінформація про переважання (по одній з десятків, та й то непевній знахідці черепа [34, 476–477], а також по статуетках з ремінісценцією черепаших голів [10, 44, 99–100; 52, 102]) серед носіїв трипільської культури вірменоїдного антропологічного типу (індоевропейського, але схожого на семітський) — панує навіть у підручнику “Українознавство” [20, 41–42].

Вивчення антропології Аратти-“Трипілья” утруднюється поодинокістю її найдавніших поховань; небіжчиків, напевно, спалювали, а останки пускали за вітром й водою (як це досі робиться у Бгараті-Індії). Мала Азія — звідкіля у VII–VI тис. до н. е. почали повертатися в Європу головні творці Аратти-“Трипілья”, нащадки надкарпатської культури “євразійців-свідерців” — була прабатьківщиною хаттів-“індоевропейців” [29, 238–310]. Потрапивши між 7000–6200 рр. до н. е. в еколого-господарчо-демографічну скруту, прогресивні “праіндоевропейці” почали повертатися до своїх консервативних родичів-“протоєвропейців” на протилежному, північному узбережжі Чорного моря.

Первинний контакт жерців малоазійського Чатал-Гюка та наддніпрянської Кам’яної Могили вперше було відкрито археологом В. М. Даниленком, а вдруге — мовознавцем-шумерологом А. Г. Кифішиним [10, 102–103; 17, 448–524]; історик-археолог Ю. О. Шилов пов’язав цю подію з утворенням держави Аратти, ядра праіндоевропейського, а згодом (Трипілья С) й індоевропейського світу

[50]. Ось антропологічна характеристика цього ж ядра, зроблена антропологом С. П. Сегедою на підставі останків “трипільців” [34, 474–477]: прийдешні представники “західного варіанта давньосередземноморського типу” Трипілья А-В, переважно чоловічі, все більше змішуються з представниками місцевого “протоєвропейського” типу, переважно жіночими; “племена, чисельність яких в епоху розквіту Кукутені-Трипілья могла досягати сотень тисяч, відіграли важливу роль у формуванні генофонду пращурів українського народу — автохтонного етносу Півдня Східної Європи, фізичні риси якого почали формуватися задовго до появи слов’янства на історичній арені”.

На цьому можна б завершити розгляд новітніх аргументів до висновку Хвойки, Даниленка, Рибаківа та багатьох інших авторитетних дослідників Трипілья про його безсумнівну належність до підвалин індоевропейської (зокрема, слов’янської) цивілізації — найдавнішої й найпотужнішої в історії людства. Безсумнівний вже й найсучасніший висновок про пряме успадкування корня тієї цивілізації саме українською етнокультурою [25; 45; 49, 66–73, 111–115, 120–126; 50], яка внаслідок цього є еталоном для Європи та й світу. Центр ваги окресленої проблеми переноситься нині на те, щоб українці й усе людство зрозуміли спадщину пращурів та зуміли скористатися нею [52].

На жаль, до затвердження такого висновку серед інтелектуальної еліти України ще далеченько. Про це ми вже говорили. Ось ще один приклад, найбільш показовий: у знаковому фоліанті “Україна — козацька держава” [42; авт.-упоряд. В. Недак; історики В. Щербак, Т. Пошивайло, Я. Дашкевич] бачимо хоч і антимарк-

систський підхід, але те ж саме (само)обрізання історичної пам'яті українців: без аналізу чи хоча б наведення переказів і легенд про власне походження; без залучення Священного Писання слов'ян (Веди, Влескниги); без натяку на з'ясування причини відсутності хреста на “народній іконі” *Козак Мамай — душа праведна*; без посилань на відкриття араттоарійських (дохристиянських!) витоків цього канону [49, 1, 129–133; 52, 128–134].

Без таких чеснот, як народність (‘демократизм’, ‘націоналізм’ або ‘язичництво’ з приставкою *нео-*), неупередженість, сміливість, новаторство тощо — окреслену суперечність між двома напрямками академічної науки не зняти. Приклад зняття на дав російський академік О. М. Трубаčov, коли вище вітчизняних праць поцінував “Slawisches Etymologisches Wörterbuch” німця М. Фасмера, при цьому зазначивши: “Для работ такого рода единственный критерий — знание и умение, но не отбор участников по национальному признаку”. На таку ж оцінку повною мірою заслуговує й етнографічне дослідження гучулів Р. Ф. Кайндлем.

Ми почали розгляд виникнення державності й козацтва на теренах України з констатації протистояння офіційної та справжньої картин історії. Суперечність між ними знімається методологічним урахуванням двох ліній історіографії: тоталітарної, що не сягає глибше формування “рабів Господніх” біблійної та інших доктрин, та демократичної, що корениться у часах обцинних формацій. Надавши перевагу корінній, ми, по-перше, значно розширюємо коло джерел; по-друге, вивільнюємося від тиску ідеологічних парадигм і занурюємося в суспільне буття; по-третє, отримуємо власну концепту-

альну владу, незалежну від марксистської чи біблійної; а головне — починаємо розуміти справжні пріоритети цивілізації, її історії та перспектив, місце в ній України й слов'янства. З цієї — новітньodemократичної — позиції й зроблено пропонований нарис.

Література

1. Асов А. И. Славянские руны и “Боянов гимн”. — М.: Вече, 1999. — 416 с.
2. Безклубий Л. З давніх звичаїв // Спас. Український звичай. — Запоріжжя: Ін-т козацтва ЗДУ, 2000. — С. 8.
3. Білоусько О. А. Україна давня: Євразійський цивілізаційний контекст. — К.: Генеза, 2002. — 272 с.
4. Білоусько О. А., Супруненко О. Б. Давня історія Полтавщини. — Полтава: Оріяна, 2004. — 168 с.
5. Велесова книга / Пер. і комент. Б. І. Яценко. — К.: Індоевропа, 1995. — С. 8–261; Ред. і упоряд. Г. С. Лозко. — К.: Такі справи, 2002. — 367 с.
6. Відейко М. Ю. Трипільська цивілізація. — К.: Академперіодика, 2003. — 184 с.
7. Войтович В. М. Українська міфологія. — К.: Либідь, 2002. — 664 с.
8. Геродот. Історія. — Л.: Наука, 1972. — 600 с.
9. Даниленко В. Н. Энеолит Украины. — К.: Наук. думка, 1974. — 176 с.
10. Даниленко В. Н. Космогония первобытного общества // Начала цивилизации. — Екатеринбург: Деловая книга; М.: Раритет, 1999. — С. 3–216.
11. Енциклопедія Трипільської цивілізації / Гол. ред. М. Ю. Відейко. — К.: ТОВ Укрполіграфмедіа, 2004. — Т. 1–2.
12. Етнічна історія давньої України: Кол. моногр. / П. П. Толочко та ін. — К.: ІА НАНУ, 2000. — 280 с.
13. Залізняк Л. Л. Нариси стародавньої історії України. — К.: Абрис, 1994. — 254 с.

14. *Іванченко Р. П.* Історія без міфів. — К.: МАУП, 2006. — 624 с.
15. *Кикешев Н. И.* Прародины и предки. — М.: Белые альвы, 2003. — 400 с.
16. *Кибишин А. Г.* Геноструктура догрецького і древньогрецького міфа // Образ — зміст в античній культурі. — М.: ГМІІ, 1990. — С. 9–63.
17. *Кибишин А. Г.* Древнее святилище Каменная Могила. Опыт дешифровки протошумерского архива XII–III тысячелетий до н. э. — К.: Аратта, 2001. — 872 с.
18. *Кобилюх В. О.* Українські козацькі назви у санскриті. — Л.; К.; Донецьк: ППШ “Наука і освіта”, 2003. — 244 с.
19. *Кожолянку Г. В.* Етнографія Буковини: У 3 т. — Чернівці: Золоті литаври, 2004. — Т. 3. — 392 с.
20. *Кононенко П. П., Пономаренко А. Ю.* Українознавство. — К.: МАУП, 2005. — 392 с.
21. *Косуха О.* Вільний спосіб життя. — Ескада–Київ: На правах рукопису, 2005. — 192 с.
22. *Миролюбов Ю. П.* Сказы Захарихи. — Собр. соч. — Aachen: KLIEMO-EUPEN, 1990. — Т. 16. — 224 с.
23. *Мифы народов мира* / Гл. ред. С. А. Токарев. — М.: Сов. энцикл., 1991–1992. — Т. 1–2.
24. *Михайлов Б. Д.* Петроглифы Каменной Могилы. — Запорожье: Дикое Поле; М.: Ин-т общегум. исслед., 1999. — 240 с.
25. *Мицик В. Ф.* Священна країна хліборобів. — К.: Такі справи, 2006. — 264 с.
26. *Мосенкіс Ю. Л.* Трипільський прасловник української мови. — К.: НДТІАМ, 2001. — 80 с.
27. *Наливайко С. І.* Таємниці розкриває санскрит. — К.: Просвіта, 2000. — 288 с.
28. *Наливайко С. І.* Індоевропейські таємниці України. — К.: Просвіта, 2004. — 448 с.
29. *Николаева Н. А., Сафронов В. А.* Истоки славянской и евразийской мифологии. — М.: КРАФТ и др., 1999. — 312 с.
30. *Рол Д.* Генезис цивилизации. — М.: Эксмо, 2002. — 480 с.
31. *Рыбаков Б. А.* Язычество древних славян. — М.: Наука, 1981. — 608 с.
32. *Рыбаков Б. А.* Предисловие // Н. Кикешев. Воззвание к славянам. — М.: Всеславянский Собор, 1998. — С. 3–4.
33. *Савур-могила.* Легенди та перекази Нижньої Наддніпряниці / Упоряд. В. Чабаненко. — К.: Дніпро, 1990. — 261 с.
34. *Сегеда С. П.* Антропологічний склад населення трипільської культури // Енциклопедія Трипільської цивілізації. — К.: ТОВ “Укрполіграфмедіа”, 2004. — Т. 1. — С. 474–477.
35. *Скульский А. М.* Спас. — Николаев: ООО “Приват-Полиграфия”, 1997. — 128 с.
36. *Скульский А. М.* Спас. Заповіт // Спас. Український звичай. — Запоріжжя: Ін-т козацтва ЗДУ, 2000. — С. 4–5, 40.
37. *Славянские Веда* / Сост. и коммент. А. И. Асов. — М.: ФАИР-ПРЕСС, 2003. — 704 с.
38. *Трубачев О. Н.* К прародине ариев (По поводу выхода книги: Ю. А. Шилов. Прародина ариев. История, обряды и мифы. — Киев, 1995) // Вопр. языкознания. — М.: Наука, 1996. — С. 3–12.
39. *Трубачев О. Н.* Indoarica в Северном Причерноморье. — М.: Наука, 1999. — 320 с.
40. *Трубачев О. Н.* Этногенез и культура древнейших славян. — М.: Наука, 2002. — 489 с.
41. *Трубачев О. Н.* Труды по этимологии: Слово. История. Культура. — М.: Языки славянской культуры, 2004. — Т. 1–2.
42. *Україна — козацька держава* / Авт.-упоряд. В. Недак. — К.: ЕММА, 2004. — 1216 с.
43. *Черепанова С. О.* Проблема людини в українському мистецтві. — Л.: Світ, 2001. — 296 с.
44. *Чмыхов Н. А.* Истоки язычества Руси. — К.: Либідь, 1990. — 384 с.
45. *Чумарна М. І.* З початку світу. — Л.: Приват. авт. шк. М. Чумарної, 1996. — 256 с.

46. *Шилов Ю. А.* Прародина ариев: История, обряды и мифы. — К.: СИНТО, 1995. — 744 с.
47. *Шилов Ю. А.* Истоки славянской цивилизации. — К.: МАУП, 2004. — 704 с.
48. *Шилов Ю. О.* Про витоки космогонічних уяв запорожців // Українське козацтво: витоки, еволюція, спадщина. — К.: Ін-т історії АН України, 1993. — Вип. 2. — С. 147–153.
49. *Шилов Ю. О.* Джерела витоків української етнокультури. — К.: Аратта, 2002. — 272 с.
50. *Шилов Ю. О.* Праслов'янська Аратта. — К.: Аратта, 2003. — 94 с.
51. *Шилов Ю. О.* Аріійські традиції запорожців // Козацьке лицарство — основа національного виховання. — К.: МАУП, 2004. — С. 7–14.
52. *Шилов Ю. О.* Чого ми варті. — К.: Аратта, 2006. — 292 с.
53. *Энеолит СССР* / Отв. ред. В. М. Массон, Н. Я. Мерперт. — М.: Наука, 1982. — 360 с.